

Barndom, 80-tallet.

Onkel har vrakplass.

Vi får ikke lov til å gå dit, og det er for uansett for langt unna til at vi kan stikke ubemerket avgårde. Stian sier at det er likmenn inne i bilvrakene. Vi sitter aleine inne på rommet mitt og veggene er grønne. Jeg vil heller ha rosa rom.

Jeg vet ikke hva likmenn er, men vil ikke avsløre min uvitenhet. Derfor nikker jeg. Stian vet nesten alt, han har to eldre brødre som lærer ham det meste. Alt jeg har, er en søster med eksem. Hun duger ikke til annet enn å ligge på ryggen og glo i taket mens hun feker med de tjukke babyarmene sine.

Stian sier at det ligger innvoller på dashbordene. Jeg forstår at bilkjøring er farlig sport. Ser for meg plansjene i «Kroppen vår» av Trond-Viggo. Jeg vil gjerne se nærmere på ekte hjerter, lunger og tarmar. Det er synd at vi ikke får dra dit.

–

Vi kjører bil til slektningene i Finland. I hvert fall tror jeg de er slektninger, hvorfor skulle faren min ellers gidde å kjøre hele den lange veien for å besøke dem. Dessuten kan han snakke et slags finsk. Det forsterker teorien om slektskap.

Det er hett, nesten som russevarmen; sola gjør skinnsetene brennvarme. Langs støvete landeveier står folk og selger bær. Vi stopper der det står «mansikka», det betyr jordbær.

Jeg er bilsyk, derfor får jeg aldri med meg hva som flimrer forbi utenfor bilvinduene den første etappen. Da er jeg for opptatt med å stirre ned i den hvite bøtta jeg holder i fanget, engstelig for ikke å treffe. Ingenting gir dårlig stemning som lukt av oppkast som kleber til dørken og setene hele veien fra Ytre Billefjord til Mikkeli.

De hvite bøttene er de samme vi pleier å plukke multebær i om høsten. Jeg synes det er urovekkende. Men jeg spyr bare den første dagen. Etter det får jeg med meg det meste.

Foran i bilen til foreldrene mine. De spiser enten mintpastiller eller røyker. Vi sitter i baksetet, søsteren min og jeg. Hun er bare en småunge. Men etter den første kritiske dagen kan vi spise finsk lakris og drikke appelsinbrus.

Vi hører på en kassett som heter «Elg-lock». Det er et slags linguafonkurs i elgspråk. Instruktøren er svensk. Man lærer å etterligne en brunstig elgku for å lokke storoksen til seg. Faren min er jeger. Han liker å forbedre teknikken mens han kjører bil.

Jeg er ganske sikker på at jeg kan klare å lokke til meg en elg, men tør aldri å prøve. Den ene gangen jeg møter en i skogen, uforvarende, blir jeg redd og løper hjem.

–

Vi ferierer på en øy som ligger i en innsjø i utkanten av Mikkeli. Helmi Mummo – bestemor Helmi – henter oss med pram med påhengsmotor. Hun er liten og tønneformet, i knekort kjole med rødbetemønster. Håret er svart og mannhaftig, hun har myke armer. Mannen er stor og hvithåret og heter Jarmo. Vi kaller ham ikke bestefar, men han virker ikke lei seg av den grunn.

På verandaen har de satt ut mat til et halvtamt ekorn. Ekornet løper inn i en syltetøykrukke som ligger på langs. Der ligger det usaltede peanøtter. Jeg har aldri sett ekorn før. De trives visst ikke i bjørkeskog. Jeg er skuffet over hvor liten og ynkelig halen er. Snipp og Snapp i Donald-bladene har svære, fyldige haler.

Men maurene er større i Finland, og tallrike. Det skal finnes flaggermus også, men dem ser vi ikke noe til. Det gjør meg ikke noe. Jeg vet at flaggermus er vampyrer. Et bitt i halsregionen er alt som skal til, så blir jeg vampyr også. Det er smittsomt.

Jeg vil ikke bli vampyr. Derfor skjuler jeg halsen under dyna når jeg skal sove, uansett hvor varmt det er. Jeg tar ingen sjanser. Helmi Mummo har fortalt at en flaggermus en gang har forvillet seg inn i hytta.

Det er ikke så mye å gjøre på øya. Vi bader for det meste. Vannet er kaldt og grumsete, men det gjør ingenting. På ferie bader man uansett. Om kvelden griller vi pølser – makkara – på verandaen. Det er uvant med mørke kvelder sommerstid. Vi er vant til midnattssol.

–

Det er blitt sensommer og slektningene fra Finland er kommet på besøk. Ikke Helmi Mummo og Jarmo, de er for gamle til å ville sitte i bil så lenge, men datteren deres og mannen hennes. De har med seg bær i tiltersbøtter med lokk, appelsinbrus, øl, lakris og tyggegummi.

Vi går fottur i naturreservatet, jeg, Liisa og Hannu. Liisa snakker svensk, Hannu ikke.

Det er varmt og jeg ønsker at vi heller hadde dratt ned til fjæra for å bade. Fluene surrer. Lyngen anger slik den bare gjør på veldig varme dager. Det lukter sterkt av pors og reinskit.

Vi får øye på en stor okserein. Jeg tror turistene synes det er eksotisk. Føler at jeg får vise dem – byfolkene – hvordan vi innfødte oppgås dyrene. Derfor går jeg den kjekt i møte.

Jeg lar meg ikke merke ved at dyret snøfter, stamper i bakken og senker hodet. Varmen og de innpåslitne insektene gjør reinen irritabel. Først da den galopperer mot meg med geviret senket, skjønner jeg at jeg er i trøbbel. Jeg ønsker at faren min hadde hatt en kassett med lyder som kunne skremme bort hjortedyr i stedet for å lokke dem til seg. Slik kunnskap kunne jeg hatt bruk for.

Hannu løfter meg opp akkurat idet reinen angriper, svinger meg som et rødt teppe over hornene til en spansk tyr. Joggeskoene mine er lyserøde med borrelås, de sveiper hornene til reinen. Etterpå jager han den vekk. Hannu er en helt.

–

Det er slaktetid. Jeg og søsteren min må være inne. Mamma har trukket for kjøkkengardinene. Vi får ikke lov til å se. Jeg sniker meg til å ta en titt likevel, når mamma går på toalettet.

Av mine egne lam er det Julius, Smitt og Smule som slaktes. Jeg ønsker at pappa skal og onkel skal slakte gammelværen i stedet. Den er bisk og må stå alene i sin egen bing. Men pappa tar meg aldri med på råd når han skal skille livdyr fra slaktedy.

Mamma og tante står ved komfyren og lager blodmat. Etterpå steker de innmatkaker. Jeg og søsteren min sitter under kjøkkenbordet og spiser dem varme, på gaffel. De er så gode at det nesten er synd at det ikke er slaktetid oftere.

Jeg får skinnen til Julius etterpå, når det er garvet, han var gråspraglete i ulla og penere enn de hvite sauene. Det er synd at jeg brenner hull i det fordi jeg finner en fyrstikkeske bare noen måneder senere.

–

Jeg har fått hull i hodet. Jeg tror det er min egen skyld.

Jeg og Marte kranglet om en spade i barnehagen. Det kan være at hun hadde den først, men jeg er sterkere. Dessuten er hun lillesøster til mange store barn og vant til at alle føyer henne

fordi hun er liten og søt. Jeg synes ikke hun er noe søt. Jeg tar spaden fra henne. Setter meg et stykke unna og måker sne opp i en bøtte. Har det fint.

Hevnen rammer bakfra. Marte har tatt stråkosten, den store som vi egentlig skal børste skoene med før vi går inn, og hun dunder den med stor kraft mot bakhodet mitt. Det tar to sekunder før jeg begynner å hyle, i de to sekundene trekker jeg inn mest mulig luft slik at skriket skal bli sterkere.

Det er blod overalt, særlig på den hvite pelslua. De voksne kommer, og jeg må inn. Jeg håper lua er ødelagt, at den har fått en flenge, dessuten mener jeg å ha hørt at blodflekker ikke lett lar seg vaske bort. Den er dum, jeg ser ut som en småunge i den.

Jeg må ligge i ro på sofaen i barnehagen mens en av de voksne leser om Emma og Thomas. Vi venter på at pappa skal komme for å hente meg. De andre ungene stiller seg på tå utenfor, når akkurat opp til vinduet, og kikker inn. Det plager meg at de får være ute mens jeg må ligge på sofaen som en annen sykling. Jeg vrir meg.

Mamma klipper bort hår og teiper såret. Vi trenger ikke å reise til legevakta for å sy. Jeg synes det er synd. Det ville vært bedre hvis jeg måtte sy, men jeg er i det minste kvitt babylua.

—

Farmor har vevstol på loftet. Jeg liker godt å besøke henne. Hun ber meg aldri om å gå hjem, samme hvor mye jeg prater. Søsteren min er for liten til å gå på besøk uten en voksen som følge. Hun må bli hjemme.

Farmor forteller om de underjordiske. Jeg forstår det slik at de har hale. Jeg bruker øynene godt når jeg møter fremmede, men treffer aldri på noen med hale. Det er beklagelig. Det er urettferdig at de bare viser seg for farmor og resten av den eldre garde.

Hun forteller også om menn som blir angrepet av ulver på øde steder. Da gjelder det å ha finnkniiven klar. Jeg har bare speiderkniv. Mamma vil ikke at jeg skal skade meg.

Pappa forteller også historier, men han har dem ikke i hodet og må hente dem fra en bok. Han holder boka med de svære, svarte nevene sine. Det lukter svakt av motorolje fra dem og jeg har aldri sett dem rene.

—

Stian sier at det er en god dag for en tur på sjøen. Stian kan ro. Faren hans er fisker. Han skal også bli fisker, sier han. Jeg kan ikke ro, men Stian sier at han kan lære meg. Jeg vil gjerne lære å manøvrere en båt.

Vi tar pappas båt. Stian kan løsne fortøyninger også, når han bare kler av seg polvottene. Han har to eldre brødre, så han kan nesten alt mulig. Søsteren min er blitt eldre, men det er fremdeles ikke mye nytte i henne. Det blir kanskje bedre etter hvert.

Jeg må alltid bruke redningsvest når jeg er på havet, men den ligger i boden i kjelleren. Jeg kan ikke godt hente den uten at mamma får øye på meg. Stian sier at han ikke trenger å bruke redningsvest. Han har uansett ikke tenkt å falle over bord. Det har ikke jeg heller. Vi begir oss ut uten vester.

Det kan godt hende at Stian kan ro. I hvert fall den lille plastjolla faren hans har gitt ham. Men han kan ikke ro den store trebåten til faren min. Ikke særlig langt, i alle fall.

Det er dumt at han finner det ut først når vi har kommet såpass langt ut at fjorden har grepet tak i båten. I stedet for å vugge oss tilbake til stoa, driver den oss utover. Huset vårt er blitt til en liten prikk i det fjerne. Stian mister den ene åra. Han sier jeg skal hjelpe til slik at vi kan padle tilbake med den andre.

Jeg vil ikke, jeg er for opptatt med å skrike. Skjønner godt at nå er enden nær. Jeg angret litt på at jeg ikke har vært greiere med søsteren min, men kjenner et stikk av irritasjon ved tanken på at hun kommer til å arve alle Barbie-dukkene mine. Hun kommer helt sikkert til å skamklippe brudekjole-Barbie, trollungen!

Så er onkel der. Han har påhengsmotor på båten – det har vår også, men vi vet ikke hvordan vi skal bruke den. Onkel sleper oss til land. Han er en mann av få ord, men det lille han sier kan ikke misforstås. Ordene har bruker, egner seg ikke for barneører. Jeg suger dem til meg.

Jeg ser ikke Stian på en stund etter båtturen. Senere hører jeg at han har hatt husarrest. Selv får jeg pekefinger og alvorsprat. Foreldrene mine har aldri fått til det der med å være ordentlig strenge.

Jeg er snill i flere dager etterpå, og lar søsteren min låne den nest-fineste Barbie-dukken. Jeg lærer henne å si «det er vinter, for svarte helvete, forstår dere ikke det, forbaskede unger».